

پایداری، توسعه و محیط زیست، دوره سوم، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۱، صص ۱-۲۴

ارائه راهبردهای باززنده‌سازی باغ‌های صفوی بهشهر با تاکید بر مولفه‌های طراحی منظر سبز

سیده محدثه نجفی تروجنی^۱

سارا نهیبی^{۲*}

sara.nahibi1401@gmail.com

حسین موسوی فاطمی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۰۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۴/۲۲

چکیده

زمینه و هدف: باغ تاریخی به دلیل غنای طبیعی، ارزش‌های کالبدی، تاریخی و فرهنگی، نیازمند صیانت است. مناظر تاریخی به‌جامانده از گذشته هر سرزمین، نمادی از هویت و تمدن اجداد آن محسوب می‌گردد که به زندگی امروز ملتش معنا می‌بخشد. باغ‌های صفوی بهشهر از جمله باغ‌های ایرانی هستند که همزمان با پایه‌ریزی شهر اشرف‌البلاد ساخته‌شد. این مجموعه در طول تاریخ دچار تحولات بسیار شده و بخش کوچکی از آن باقی‌مانده‌است. حفاظت و باززنده‌سازی باغ‌های صفوی بهشهر، عملی به منظور ارتقا هویت شهر و عاملی بر بقا و احیای سنت‌های بومی این شهر و سرزمین است. لذا هدف از این پژوهش شناسایی مهم‌ترین مولفه‌های طراحی منظر سبز شهری در محدوده مورد مطالعه و کاربست آنها در طراحی و باززنده‌سازی باغ‌های تاریخی این شهر است.

روش بررسی: روش تحقیق در این پژوهش توصیفی-تحلیلی می‌باشد و از روش جمع‌آوری اطلاعات به صورت مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده‌است. پس از تکمیل پرسشنامه‌ها توسط متخصصان بومی این حوزه به روش دلفی و تحلیل سوات اطلاعات بدست‌آمده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و معیارهای طراحی سایت با توجه به اهداف پژوهش استخراج شد.

۱- دانش آموخته کارشناسی ارشد، گروه مهندسی محیط زیست، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

۲- استادیار، گروه مهندسی محیط زیست، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

۳- مربی، گروه مهندسی محیط زیست، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

یافته‌ها: از مهمترین عوامل موثر بر باززنده‌سازی منظر سبز شهری، عوامل کالبدی و عملکردی، اجتماعی، هویتی، زیست‌محیطی، عوامل منظر و سیمای بصری و عوامل تاریخی هستند. بنابر یافته‌های تحقیق عوامل هویتی مهم‌ترین عامل تاثیرگذار در محدوده‌ی باغ‌های صفوی بهشهر بوده‌است.

بحث و نتیجه‌گیری: بر مبنای مطالعات شناخت محدوده و ارزیابی نظرات متخصصین، ایجاد فضایی با هویت و سرزنده که تامین‌کننده نیازهای مراجعان می‌باشد، مستلزم طراحی و باززنده‌سازی اصولی باغ‌های تاریخی است که هسته اصلی این شهر را شکل داده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که این کار ارتقاء حیات و هویت شهری را نیز به همراه دارد.

واژگان کلیدی: باززنده‌سازی، باغ‌های تاریخی، باغ‌های صفوی بهشهر، هویت، منظر سبز شهری.

Presenting Strategies for the Revitalization of the Safavid Gardens of Behshahr, Emphasizing the Components of Green Landscape Design

Seyedeh mohaddeseh Najafi teroujeni¹

sara nahibi^{*2}

sara.nahibi1401@gmail.com

hossein Mousavi fatemi³

Received: July 13, 2022

Accepted: August 24, 2022

Abstract

Background and purpose: The historical garden needs protection due to its natural wealth, physical, historical and cultural values. The lands' historical landscapes remaining from the past are considered a symbol of the identity and civilization of its ancestors, which gives meaning to life of its nation. The Safavid gardens of Behshahr are among the Iranian gardens built at the same time as the foundation of Ashraf Al-Balad city. This series has undergone many changes throughout history, and only a small part of it remains. Protecting and revitalizing the Safavid gardens in Behshahr is an action to promote the identity and revival of the native culture of this city and country. this research aims to identify the most significant components of urban green landscape design in the studied area and their applications in the design and revitalization of the historical gardens of this city.

Research method: The research method in this study is descriptive-analytical and the information is collected through library and field studies. After completing the questionnaires, all the obtained information was analyzed through the Delphi method and SWOT analysis. Additionally, the site design criteria were extracted according to the research objectives.

Findings: The most important factors affecting the revitalization of the urban green landscape are physical and functional, social, identity, environmental, landscape and visual, and historical factors. According to the findings of the research, identity factors were the most important influencing factors in the areas of Safavid gardens in Behshahr.

Discussion and conclusion: Based on the studies of area knowledge and evaluation of experts' opinions, it is concluded that creating an authentic and lively space that meets the needs of visitors requires the basic design and revitalization of historical gardens, which have shaped the core of this city. The results show that this action improves urban life and identity.

Key words: Revitalization, Historical Gardens, Safavid gardens of Behshahr, Identity, Urban Green Landscape.

1- M.Sc. Environmental Design, Department of Environmental Engineering, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

2- Assistant Professor, Department of Environmental Engineering, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (Corresponding Author)

3- Lecturer, Department of Environmental Engineering, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

مقدمه

هر شهر، با توجه به وضعیت کالبدی، فعالیتی، تاریخی و اجتماعی خود، ماهیت خاصی را پذیراست که این ماهیت در حقیقت هویت آن شهر را شکل می‌بخشد. فضاها و بافت‌های مختلف شهری نیز از این قاعده مستثنی نیستند. هر فضا به سبب ویژگی‌های خاص خود، هویتی دارد که این هویت، مثبت و یا منفی، نماینده آن فضا و شکل‌دهنده تصورات مخاطبان فضاست.

شهر وجودی متشکل از لایه‌های تاریخی، طبیعی، فرهنگی و اقتصادی که انسان آن را نظام‌مند ساخته و معنا می‌بخشد، اما چگونه است که گاه معنای شهر، زیبایی را به نمایش گذاشته و آرامش را به ارمغان می‌آورد و گاه روح انسان را متزلزل می‌سازد. شهر فرای افراد و تسهیلات اجتماعی، انسجامی از عادات و سنت‌ها و تفکراتی است که ریشه این عادات را ساخته‌اند، و لذا شهر صرفاً یک مکانیزم کالبدی نیست، بستر حرکت اجتماعی مردمی است که آن را می‌سازند. شهر محصول طبیعت و به‌ویژه طبیعت بشر است و به مثابه تبلور اندیشه جامعه، توسط انسان‌های جدید با اندیشه نوشونده، که ناشی از تحولات معیشتی و معرفتی آن‌هاست، مورد مداخله قرار گرفته و ساختار آن در انطباق کامل با ذهنیت جدید قرار می‌گیرد (۱). اما باید توجه داشت روند تغییر، بر کالبد جدید شهر و هویت نو تأثیرگذار است. در حقیقت با توجه به رابطه متقابل انسان و محیط و تأثیرگذاری فضای شهری بر شهروندان، توجه و طراحی مناسب سیمای شهر می‌تواند گامی مؤثر در بهبود شرایط فرهنگی، اجتماعی باشد و ایجاد حس هویت در افراد نماید. منظر شهر، اولین برخورد ساکنین با شهر، محله و کوچه‌ای است که در آن زندگی می‌کنند. بدون شک مشاهده منظر شهر و یا یک محله متناسب با هویت و خاطره جمعی ساکنین آن از مظاهر ایجاد و یا افزایش احساس تعلق ساکنین

است (۲). در این میان باغات تاریخی را شاید بتوان مهم‌ترین عنصر یک منظر شهری دانست که از برهمکنش مولفه‌های طبیعی و مصنوع هویتی تشکیل شده و خود باز نمود مولفه‌های انسانی را بر عهده دارند.

در سرزمین پهناور ایران باغ‌هایی وجود دارند که نمونه‌های با-ارزشی تلقی شده و باعث ترویج هنر باغ‌سازی ایرانی در دیگر سرزمین‌ها شده‌اند. باغ تاریخی جدای از غنای طبیعی که ممکن است در بطن خود داشته‌باشد، به دلیل ارزش‌های فضایی کالبدی و تاریخی فرهنگی، نیازمند صیانت و حفاظت است. در عین حال این‌گونه فضای طرح‌اندازی شده به دلیل برخی تفاوت‌ها با گونه‌های دیگر یا دست کم برخی ویژگی‌های ماهوی خود، از جمله حضور گسترده عناصر زنده و رشدکننده و وابستگی فراتر از استقرار بر زمین و خاک که ریشه در ماهیت آن دارد، در کنار هر فعالیت مبتنی بر حفاظت، نیازمند انواع اقداماتی متفاوت و مربوط به خود است (۳). می‌توان چنین نتیجه گرفت که احیای باغات تاریخی از یک سو ارزش‌های میراثی مربوط به چندین سده را محافظت می‌کند و از دیگر سو، هویت شهر را بر افکار آدمیان تثبیت می‌کند. اما احیا چگونه می‌تواند هر دو مهم را برآورده سازد؟

شهر به‌شهر نیز از جمله مراکز شهری تاریخی در ایران است که دربرگیرنده‌ی هسته‌ی اولیه شهر - مجموعه باغات متعلق به دوران صفویه - می‌باشد و به سبب عدم انطباق فضا با نیازهای شهروندان و ساختار عمومی شهر (از جمله تحولات شبکه ارتباطی درون شهری)، بی‌توجهی نسبت به کیفیت فضا و فقدان طرحی کارا و مورد اقبال عموم در جهت احیای باغات، با فرسودگی و هرج‌ومرج کالبدی - فعالیتی، سطح پایین کیفیت حیات شهری، تخریب بخشی از باغات و کاربری ناسازگار با زمینه مواجه شده است.

جدول ۱- پیشینه پژوهش

Table 1- Literature review

پژوهشگر	پژوهش	یافته‌ها
جمال و همکاران	"رویکرد جامع باززنده‌سازی باغ‌های تاریخی: مطالعه موردی آنتونیادیس در الکساندریا، پگیپت"، ۲۰۲۰	- بررسی تاثیرات باغ‌های تاریخی در کیفیت زندگی جوامع - ارائه چارچوبی از دستورالعمل‌ها به همراه تجزیه و تحلیل‌های SWOT برای دستیابی به یک رویکرد جامع سازگار با موارد مشابه(۴).
منصوری و همکاران	"خوانش منظر شهر اشرف البلاد در دوره صفوی و نسبت آن با مجموعه باغ‌های صفوی"، ۱۳۹۹	- بررسی چگونگی کیفیات روابط و پیوندهای میان باغ‌های شاهی به‌عنوان عناصر شاخص منظر شهری تاریخی شهر صفوی اشرف‌البلاد با سایر اجزای تشکیل‌دهنده آن. - تأکید بر وظایف و نقش مجموعه باغ به صورت اجماعی و تک‌به‌تک و وجود پیوند همگون باغ با منظر شهری در دوران پیدایش شهر که موجب خلق منظری یکپارچه شده است(۵).
گرنزو	"تولید فضای عمومی در یک شهر کوچک کانادایی: تحلیلی از شیوه‌های فضایی در باززنده‌سازی باغ‌های گالت"، ۲۰۱۷	- ارزیابی منتقدانه مجموعه‌ای از شیوه‌های فضایی دخیل در تولید فضایی یک پارک عمومی باززنده‌سازی شده در مرکز شهر لث بریج، آلبرتا، کانادا. - بیان معایب باغ گالت، به عنوان فضایی که هم از نظر ذهنی و هم از نظر مادی برای قشر محدودی از مردم ایجاد شده، که موجب حذف برخی از فقیرترین و حاشیه‌نشین‌ترین ساکنان شهر می‌شود(۶).
افراسیایی	"باززنده‌سازی و احیای محور بصری چهارباغ شیراز (خیابان تاریخی صفوی)"، ۱۳۹۵	- معرفی باغ ایرانی به‌عنوان گونه‌ای از منظرپردازی در فرهنگ ایرانی که در فضای سبز شهری نقش مهمی ایفا می‌کند. - شناخت ارزش‌های نمادین و تحلیل آن‌ها و ارائه توصیه‌های لازم جهت باززنده‌سازی و احیاء این محور به عنوان وسیله‌ای جهت خوانایی و هویت بخشی دوباره به نظام شهری(۷).
نخعی	"الگوی باززنده سازی منظر باغ‌های تاریخی ایرانی در مناطق گرم و خشک بر مبنای اصول خشک منظر سازی"، ۱۳۹۵	- بررسی مؤلفه های باغ ایرانی و خشک منظرسازی و ارائه اجتماع همسویی از این مؤلفه‌ها. - ارائه یک الگوی جامع برای استفاده از خشک منظرسازی در باغ ایرانی که می‌تواند پوشش گیاهی یک باغ تاریخی ایرانی را که به دلیل کمبود آب از دست رفته، مجدداً به شکلی جدید احیاء نماید (۸).
حسیبی و همکاران	"ارائه اصول و راهکارهای باززنده‌سازی پارک‌ها در بافت‌های قدیمی شهر، با حفظ هویت تاریخی و فرهنگی (مطالعه موردی: پارک شهر واقع در محله سنگلج تهران)"، ۱۳۹۳	- ارائه طرحی جهت باززنده‌سازی پارک شهر تهران به عنوان اولین و مهمترین پارک تاریخی پایتخت با هدف شناسایی و تشخیص قابلیت‌ها و استعداد‌های بازپیرایی و باززنده‌سازی این پارک. - معرفی الگویی جهت باز آفرینی پارک‌های تاریخی در ایران، با برقراری تعادل بین کارکردهای اکولوژیکی، تاریخی و اجتماعی، که موجب حفظ کلیت سامانه یک پارک تاریخی می‌شود (۹).
الماسی فر و همکاران	"باززنده‌سازی منظر فرهنگی تخت سلیمان با تأکید بر رویکردهای بازآفرینی و حفاظت از میراث جهانی ICOMOS"، ۱۳۸۹	- معرفی باززنده‌سازی منظر فرهنگی، به عنوان روند منسجم و منظمی در راستای احیاء و حفاظت از «هویت فرهنگی و طبیعی» یک مجموعه تاریخی که تداوم و بازشناسی آن، درک و شناخت ارزش‌های یک سرزمین را تعالی می‌بخشد (۱۰).

تجدید حیات، باززنده‌سازی (Revitalization)، انطباق و به روز کردن (Adaptation)، تبدیل، دگرگونی (Conversion)، حفاظت (Conservation)، نو شدن (Renewal)، احیا (Restoration)، تعمیر (Repair) اقدامات نوسازی می‌باشند (۱۴). باززنده‌سازی مداخله‌های فنی و عملی به منظور تضمین تداوم زمانی یک اثر هنری، یک دوره و سبک تاریخی است و باغ تاریخی را به عنوان خاطرهٔ جمعی حفظ می‌نماید. کلیهٔ اقداماتی که در جهت حفظ موجودیت و هویت باغ صورت می‌پذیرد، برپایه بررسی‌های تاریخی و توجه به زمینهٔ فرهنگی، تعیین‌کنندهٔ نحوهٔ باززنده‌سازی است (۱۵).

منظر شهری:

منظر در دنیای امروز، موجودی زنده و پویاست که از یک سو متأثر از انسان و نحوه ارتباط او با محیط و از سوی دیگر با تداعی خاطراتی که در زمان‌های طولانی بر بستر آن روی داده است، بر ارتباط او با محیط تأثیر می‌گذارد و به دنبال آن، فرهنگ و تمدن آدمیان را تغییر می‌دهد (۱).

ماهیتی با نام منظر شهری، حاصل تجربه انسان در فیزیک شهر است. درک منظر شهری به داده‌های محسوس خلاصه نمی‌شود، بلکه پیوسته در ارتباط با ذهنیت ناظر رشد می‌کند، ذهنیتی که بیش از حس بینایی عمل می‌نماید. پس از دریافت داده‌های محسوس و ثبت آنها در ذهن خود، می‌تواند کیفیتی را شناسایی کند که حاصل عملی ارادی است و آن را "منظر شهری" می‌نامند (۱۶). اجزا و عناصر تشکیل دهنده کالبد و فرم فضاهای شهری به نوعی عناصر منظر شهری محسوب می‌شوند (۱۷).

منظر شهری در سه سطح پیکر شهر (مقیاس کلان)، سیمای شهر (مقیاس میانی) و چهره شهر (مقیاس خرد) قابل بررسی است. جنگل‌ها در مقیاس کلان، وضعیت پوشش گیاهی (توده-های درختان و بوته‌ها) در مقیاس میانی و باغچه‌ها و پوشش گیاهی (درختان، درختچه‌ها، بوته‌ها به صورت مجزا یا کنارهم و نوع و رنگ پوشش گیاهی) از عوامل مهم تأثیرگذار بر منظر شهری می‌باشند (۱۸). شهرهای برخوردار از منظر شهری مطلوب قادرند با وسعت‌بخشیدن به تجربه زیباشناختی

مرور اجمالی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که بیشتر مطالعات انجام گرفته مبتنی بر رویکردهای خاصی بوده که ارزیابی اولیه-ی مولفه‌های تأثیرگذار بر باززنده‌سازی باغات تاریخی مورد توجه قرار نگرفته‌است. هم‌چنین مطالعات صورت گرفته در محدوده‌ی مورد بررسی مجموعه‌ی باغات صفوی بهشهر را در ارتباط با یکدیگر در نظر نگرفته‌است. لذا این پژوهش در تلاش است در بدو امر مهم‌ترین معیارهای موثر بر باززنده‌سازی مجموعه‌ی باغات صفوی بهشهر را کشف نموده و در مرحله‌ی بعد طراحی مبتنی بر آن را به انجام رساند.

با توجه به موارد مذکور و هویت تاریخی و طبیعی محدوده، مسئله‌ی اصلی در این پژوهش بازطراحی و باززنده سازی باغات صفوی، با تأکید بر مهم‌ترین مولفه‌های موثر بر منظر سبز شهری می‌باشد. بر این اساس هدف از این پژوهش شناسایی مهم‌ترین مولفه‌های طراحی منظر سبز شهری در محدوده مورد مطالعه و کاربری آنها در طراحی، احیا و باززنده‌سازی باغ‌های تاریخی این شهر است.

مرمت:

مرمت کاری آئینی و مستمر است که نمی‌توان آن را در یک زمان مشخص به صورت مقطعی آن هم به شکل مُسکن اعمال کرد. مرمت به دو صورت امکان‌پذیر است، تعمیر و نگهداری (۱۱). الگوهای مرمتی در بافت شهری، اقدامات گوناگونی را شامل می‌شود که بسته به شدت و نوع ناکارآمدی بافت، متفاوت می‌باشد. به طور کلی الگوهای مداخله در بافت‌های فرسوده شهری در قالب سه رویکرد بهسازی، نوسازی و بازسازی مطرح است که الگوی رایج مداخله در کشور ایران نیز است (۱۲).

نوسازی بازآفرینی هستی‌ها و معاصرسازی بافت و عناصر درونی آن را با حفظ ماهیت‌های شکلی (در ابعاد کالبدی) و هم‌نواخت با موازین نوین را (در ابعاد غیرکالبدی) در دستور کار دارد. بستر مداخله می‌تواند بافت شهری، فضای شهری، مجموعه‌ها و بناها به‌تنهایی و یا در مجموع باشد. در نوسازی وفاداری به گذشته در صورت خدشه‌دار نشدن ارزش‌های کهن (چه فنون نوین بکار گرفته شود یا نه) مجاز می‌باشد (۱۳).

شهروندان، موجب ارتقاء تصویر ذهنی و تقویت غرور مدنی در میان شهروندان گردند (۱۹).
طراحی محیط و منظر، فرایند آگاهانه‌ی سازماندهی، برنامه-ریزی و ایجاد تغییرات فیزیکی در محیط و منظر است (۲۰).
طراحی منظر، خلق محیط و منظرهای برانگیزاننده، پر معنی و پایدار است. در واقع انسان شکل محیط خود را تغییر می‌دهد و محیط نیز به نوبه خود باعث تغییر شکل زندگی انسان می‌شود (۲۱).

باغ تاریخی:

باغ‌های تاریخی، نظامی درهم تنیده از ارزش‌های طبیعی تا فرهنگی است که کلیتی منحصر به فرد را خلق کرده است. باغ‌های تاریخی به آن دسته از باغ‌ها اطلاق می‌شود که واجد آثار کالبدی و یا ارتباط با مفهوم گذشته باشند. امکان دارد که در باغ‌های تاریخی دوره‌ها و لایه‌های متعدد تاریخی موجود باشد، یا ساخته دست آفریننده معماری شناخته شده و معروف باشند و یا با شخصیت‌های تاریخی و مشاهیر مرتبط باشند (۲۲). باغ تاریخی نه تنها به دلیل ارزش منظره‌ای بلکه به جهت خاطرات جمعی برگرفته از دوره‌های تاریخی آن، اهمیت می‌یابد. چنان که ترکیبی از محیط طبیعی و محیط مصنوع به مرور زمان شکل گرفته‌اند که به عنوان عامل شاخصی در جهت شناسایی لایه‌ها و مقاطع تاریخی در باغ عنوان می‌گردد (۲۳). از جمله ارزشمندترین باغ‌های تاریخی دنیا باغ ایرانی است.

باغ ایرانی، فضایی منظم و سازمان داده شده با نگرش زیبایی-شناسانه ایرانی از ترکیب عناصر طبیعی، مانند: آب، گیاه و سنگ، و عناصر مصنوع، مانند: کوشک، دیوار و... است. به طور کلی عناصر باغ را در دو گروه: «عناصر طبیعی» و «عناصر مصنوع» می‌توان طبقه‌بندی کرد (۲۹).
عناصر اصلی شامل چهار عنصر: "زمین، آب، گیاه و فضا" هستند. در رابطه با زمین به جز شکل موقعیت های کلی، عوامل ویژگی های دیگری همچون جنس خاک شیب و اختلاف سطح، قابلیت آبیاری و حاصلخیزی نیز اهمیت دارد. باغ ایرانی ممکن است در یک سطح با شیب ملایم و یا زیاد ساخته شود و در صورت فرارگیری در زمینی با شیب زیاد، معمولاً شکل باغ تحت تأثیر شکل زمین قرار گرفته و در چند سطح ساخته می‌شود. (۳۰). گیاه و آب، مهم‌ترین عناصر طبیعی هستند که در شکل‌گیری باغ‌ها نقش اساسی ایفا می‌نمایند (۳۱). شیوه حضور و حرکت آب در باغ دارای نظامی خاص و هماهنگ با هندسه و ساختار باغ بوده و در گونه‌های متفاوت باغ ایرانی اشکال مختلف به خود می‌گیرد (۳۲). بسته به شرایط آب و هوایی و نوع زمین و خاک منطقه ترکیبی از سه دسته گیاهان ذیل در باغ کاشته می‌شوند: درختان و بوته-های زینتی، درختان بارور و گل‌ها و پیازهای بومی. گیاهان در باغ ایرانی با اهداف متفاوتی از جمله سایه اندازی، محصول دهی و تزئین باغ و... به کار می‌روند و از آنجا که سودمندی یکی از اصلی‌ترین ویژگی‌های باغ سازی ایرانی است بیشترین حجم گیاهان باغ را، درختان میوه و پس از آن درختان سایه-

باغ‌های تاریخی، نظامی درهم تنیده از ارزش‌های طبیعی تا فرهنگی است که کلیتی منحصر به فرد را خلق کرده است. باغ‌های تاریخی به آن دسته از باغ‌ها اطلاق می‌شود که واجد آثار کالبدی و یا ارتباط با مفهوم گذشته باشند. امکان دارد که در باغ‌های تاریخی دوره‌ها و لایه‌های متعدد تاریخی موجود باشد، یا ساخته دست آفریننده معماری شناخته شده و معروف باشند و یا با شخصیت‌های تاریخی و مشاهیر مرتبط باشند (۲۲). باغ تاریخی نه تنها به دلیل ارزش منظره‌ای بلکه به جهت خاطرات جمعی برگرفته از دوره‌های تاریخی آن، اهمیت می‌یابد. چنان که ترکیبی از محیط طبیعی و محیط مصنوع به مرور زمان شکل گرفته‌اند که به عنوان عامل شاخصی در جهت شناسایی لایه‌ها و مقاطع تاریخی در باغ عنوان می‌گردد (۲۳). از جمله ارزشمندترین باغ‌های تاریخی دنیا باغ ایرانی است.

باغ در فرهنگ و تمدن ایرانی، از روزگاران دیرین اهمیت و جایگاهی مهم داشته است و یکی از مفاهیم بنیادین مباحث اجتماعی، فرهنگی و طبیعی این سرزمین به شمار می‌رود (۲۴). تاریخ نگاران بسیاری، ایرانیان را اولین خالقان باغ می‌دانند. فارسنامه ابن بلخی (۵۱۰-۵۰۰ ه. ق) منوچهر پسر میخسپور را که هفتمین پادشاه پیشدادی است، نخستین کسی میداند که در جهان به احداث باغ و بوستان پرداخته است (۲۵).

باغ ایرانی پدیده‌ای فرهنگی، تاریخی، کالبدی در سرزمین ایران است و معمولاً به صورت محدوده‌ای محصور که در آن گیاه، آب و ابنیه در نظام معماری مشخصی با هم تلفیق می‌شوند و محیطی مطلوب، ایمن و آسوده برای انسان به وجود می‌آورد،

- وجود حوض یا استخر برای تامین آب و زیبایی چشم‌انداز در مقابل عمارت

- استفاده از درخت‌های زیاد و سایه‌دار و وجود معبرهای باریک

- اختصاص دادن بیشترین قسمت باغ به کاشت درختان میوه

- استفاده از انواع گل‌های زینتی و دارویی

- استفاده بیشتر از گل سرخ نسبت به گونه‌های دیگر (۳۳)

بسیاری از صاحب‌نظران، باغ ایرانی را هندسه‌ای مستطیلی با دو محور عمود بر هم می‌شناسند که در محل تقاطع آنها، گوشه‌های ساخته شده است (۳۴). اما آنچه در هندسه باغ ایرانی سرزمین‌های مختلف، مشابه و تکرارشونده است، شکل مستطیلی آن و وجود یک محور اصلی است که موجب شکل‌گیری پرسپکتیو یک نقطه‌ای شده و چشم‌انداز اصلی باغ را تولید می‌کند. این نظام هندسی مستطیلی واجد نوعی کمال و قدرت در صورت خود است که با معنای باغ ملازمه دارد (۳۵).

در طراحی باغ ایرانی علاوه بر هندسه، سلسله مراتب، تقارن، مرکزیت، ریتم، استقلال و تشخیص فضاها، تنوع در وحدت، وحدت در تنوع، طبیعت‌گرایی و بهره‌گیری از منظر، هویت از مهمترین اصولی است که در طراحی باغ ایرانی رعایت شده است (۳۶).

افکن تشکیل می‌دادند. به همین نسبت گیاهان تزئینی به میزان کمتری در باغ به چشم می‌آیند (۳۰). در باغ ایرانی بناها (فضای بسته) و فضای باز با هم تلفیق گردیده و جدای از یکدیگر نیستند. در میان عناصر چهارگانه ای که باغ را شکل می‌بخشد (فضا) عنصری معمارانه است که وظیفه دارد تا محیطی انسانی را ایجاد کند (۳۱).

برخی از خصوصیات کلی باغ‌های ایرانی:

- احداث باغ اصولاً در زمین شیب‌دار

- محصور بودن پیرامون باغ با دیوار

- تقسیم سطح باغ غالباً به چهار بخش

- استفاده از خطوط راست در طراحی باغ

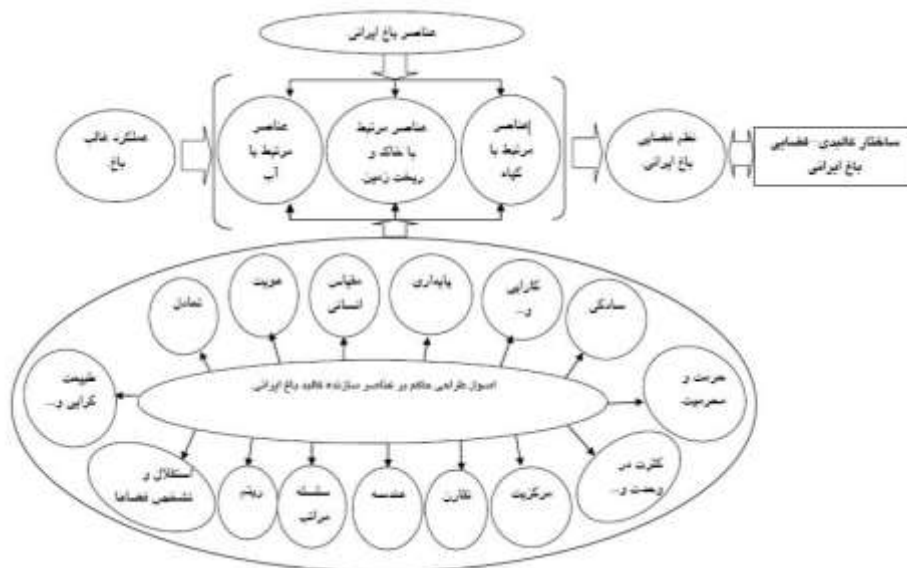
- وجود یک ساختمان در مرکز یا بلندترین قسمت فضا

- استفاده از جوی دائمی اصلی (آب دائم)

- روان نمودن آب به گونه‌ای که صدای آب به وجود آید (آب شیبها)

- استفاده از سنگ‌های تراش‌دار در کف جوی برای نمایان شدن موج آب (سینه کبکی)

- وجود رابطه نزدیک با طبیعت و عدم وجود حد فاصل بین ساختمان و باغ

شکل ۱- اصول طراحی و نظام حاکم بر ساختار کالبدی فضای باغ ایرانی. منبع: ۳۶

Figure 1- Principles of design and system governing the physical structure of the Iranian garden space (36)

باغ‌ها به دلیل وابستگی شدید به عناصر طبیعی، چون: گیاه و آب و نیاز به مراقبت و نگهداشت دائمی، از ناپایدارترین ساخته‌های دست بشر هستند. آتش‌سوزی، خشکسالی، متروکه شدن باغ و در اقلیمی چون مازندران، رویش گیاهان خودرو در بستر باغ، همه و همه به نابودی باغ می‌انجامد (۲۹).

باغ‌سازی صفوی با وجود پیشرفت فراوان تحت تأثیر سبک تیموری بود (۳۷). باغ هشت بهشت اصفهان، باغ هزار جریب اصفهان، قدمگاه نیشابور، باغ چهلستون اصفهان، باغ‌های چهلستون، صاحب الزمان و زیتون، عباس آباد بهشهر، باغ‌های قزوین، باغ گلستان تهران. باغ فرح‌آباد ساری نمونه‌هایی از این باغ‌ها هستند.

از پیش از باغ‌های صفوی باغی (دست نخورده) برجای نمانده است. کهن‌ترین باغ صفویان، باغ چهلستون قزوین است و پس از باغ‌های قزوین، کهن‌ترین باغ در بهشهر است که اکنون شهرداری شده است. برخی از کهن‌ترین باغ‌های به جا مانده در ایران از صفویان و در اصفهان است؛ مانند باغ چهلستون، هشت بهشت، تالار اشرف. از آن زمان نگاره‌هایی به جا مانده که نشان‌دهنده برخی باغ‌های گذشته است، مانند قوشخانه، هفت دست، نمکدان و هزار جریب. این باغ‌های ویران شده‌اند (۳۸).

باغ‌های این دوره به عصر طلایی باغ‌های ایرانی مبدل شده است. از دوران صفویه باغ در گستره‌ی شهر به عنوان یک عنصر شکل‌دهنده‌ی ساختار فیزیکی شهر بوده و همواره تلفیق آن با ساختار شهری سبب ارتقاء کیفی و بصری منظر شهر شده است (۳۶). در این زمان برای اولین بار در تاریخ معماری ایران، فضای خارج (باغ) را با فضای داخل (ساختمان) مربوط می‌ساختند (۳۹).

به طور کلی باغ‌های صفوی به طرز فشرده‌ای در اطراف کوشک سلطنتی قرار داشتند و با اسامی مختلف از قبیل باغ چهلستون، باغ صاحب الزمان، باغ زیتون، باغ حرم، باغ خلوت، باغ چشمه، باغ هزار جریب، باغ هشت بهشت معروف بودند. طرح هر کدام بسته به استفاده‌ای که از آنها می‌شد طراحی گردیده است. در این باغ‌ها باغی به نام باغ تپه وجود داشت که بالاتر از سایر باغ‌ها احداث می‌شد (۴۰).

در دوران صفوی به جز باغ‌های اعلام شده به نوعی دیگر از باغ‌های دوران اسلامی توجه می‌شود که تا آن زمان در هنر باغ‌سازی غایب این الگوی جدید را می‌توان باغ‌شهر نامید که در آن باغ‌ها در خدمت عموم مردم و شاید بتوان آنها را از جهت نحوه استفاده به پارک‌های سبز عمومی امروزین مقایسه نمود. بنابراین در اینجا برای اولین بار علل عام‌المنفعه بودن و در اختیار عموم بودن را می‌توان به جهت ایجاد رفروم اجتماعی دانست که خود می‌تواند علتی سیاسی باشد (۴۱). در یک قرن اخیر فرهنگ معماری، باغ‌سازی و ... به راه انحطاط افتاد و باغ‌های معاصر ایرانی دستخوش بی‌هویتی و اغتشاش گردید. متأسفانه باغ‌سازی امروز ما بی‌بهره از سنت و عاری از هویت است (۴۲).

هویت:

در فرهنگ فارسی عمید هویت به معنای "حقیقت شیء یا شخص که مشتمل بر صفات جوهری او باشد، شخصیت، ذات، هستی و وجود، منسوب به هو" آمده است. در زبان لاتین، واژه «Identity» معادل لغت هویت است (۱). مهمترین شرط هویت‌مندی قابل تشخیص بودن است. بر این اساس، نخستین گام در راه تشخیص هویت، امکان بازشناسی پدیده بر اساس شباهت‌های آن با پدیده‌های هم سنخ و تفاوت‌هایش با پدیده‌های غیر هم سنخ در ذهن است (۴۳).

برخی منابع و ابزارهای اصلی هویت عبارتند از:

- مکان و فضا: ایجاد حس تمایز، تأمین تداوم و پایداری، تأمین انسجام و همبستگی اجتماعی و ایجاد حس تعلق.

- زمان: احساس ثبات شخصیت در طول زمان، وجود یک گذشته معنادار و وجود خاطره

- فرهنگ: ایجاد حس تمایز و ادغام به کمک فرهنگ (۴۴).

به نظر می‌رسد تمامی شهرها دارای هویت هستند اما بی‌هویتی در این حالت به معنای این است که افراد نمی‌توانند با محیط شهری و عناصر تشکیل‌دهنده‌ی آن پیوندی عاطفی برقرار نمایند. این حالت با موضوع خوشایندی و نیز خاطره‌انگیزی ارتباط دارد. در این معنا وجه انسانی و ذهنی هویت مطرح است (۴۵).

باشد؛ مانند یک بنای مدرن در یک بافت تاریخی (۴۷). مناظر تاریخی از عناصری شکل گرفته‌اند که معرف هویت منظر هستند و چه به صورت منفرد و چه در کنار یکدیگر، در طول تاریخ تکامل یافته‌اند. علاوه بر پوشش گیاهی و پستی بلندی‌ها، مناظر تاریخی باید عناصر دیگری چون آب، نهر، دریاچه و چشمه، جاده‌ها و راه‌ها، پلکان و دیوارها، بناها و مبلمان، پرچین، نیمکت، چراغ و مجسمه را در برگیرند (۴۸).

بر این اساس بخشی از هویت منظر شهری با کالبد گذشته شهر پیوند خورده‌است و زمانی که مکان‌های خاطره انگیز با اتصال تاریخی به گذشته را از بین می‌بریم، به دنبال قطع تداوم تاریخی، منظر شهری هویت‌دار را از بین برده‌ایم؛ منظری که می‌تواند با حیات مدنی امروز و تداوم تاریخی گذشته، شهر را با هویت‌تر کند (۴۹).

در این پژوهش با توجه به شناخت محدوده و بررسی عوامل تاثیرگذار بر باززنده‌سازی آن شامل عوامل کالبدی و عملکردی، عوامل تاریخی، عوامل منظر و سیمای بصری، عوامل هویتی و ... و بر اساس نظر متخصصان این حوزه، عوامل هویتی مهم-ترین عامل بوده و بر این اساس، در جدول پیش رو به بیان راهبردها و راهکارهای هویت بخشی به منظر سبز تاریخی پرداختیم.

به‌طور کلی می‌توان دو عامل اساسی را، کلید هویت‌بخش به یک پدیده و در اینجا به یک محدوده شهری دانست: تشخیص فضا، این‌همانی مخاطب با فضا. کلیه راهکارها و عناصر هویت‌بخش در حقیقت مسیری به منظور دستیابی به دو عامل یاد شده محسوب می‌گردند.

«ناحیه تاریخی شهرها، میراث ارزشمند معماری و کالبدی بجای مانده از گذشتگان ماست که در طول زمان در هویت-بخشی به حیات شهری همواره نقش بارزی ایفاء نموده‌است. این بخش از شهر تجلی‌گاه ابعاد فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی مردمانی است که در دوره‌های تاریخی در این بخش از شهر روزگار سپری کرده و هویت فرهنگی آن را به ثبت رسانده‌اند. چنانچه ناحیه تاریخی شهرها را شناسنامه واقعی آن‌ها بنامیم سخن گزافی نگفته‌ایم. بنابراین، حفظ، احیاء و باززنده‌سازی آن‌ها و انطباق آن با کلیت سیستم شهری از جمله ضرورت-هایی است که می‌تواند حیات ناحیه تاریخی را همگام با شهر پیش‌برد» (۴۶).

آنچه اثری را در نگاه عموم با - یا بی - هویت جلوه می‌دهد، تعلق یا عدم تعلق آن به هویتی جمعی و پایدار است. در این نگاه اثر با هویت اثری است که هویت آن در راستای هویت جمعی باشد؛ چون یک بنای تاریخی در یک بافت تاریخی؛ و اثر بی‌هویت اثری است که هویت آن در تعارض با هویت جمعی

جدول ۲- راهبردها و راهکارهای باززنده‌سازی محدوده براساس مهمترین عامل موثر در محدوده.

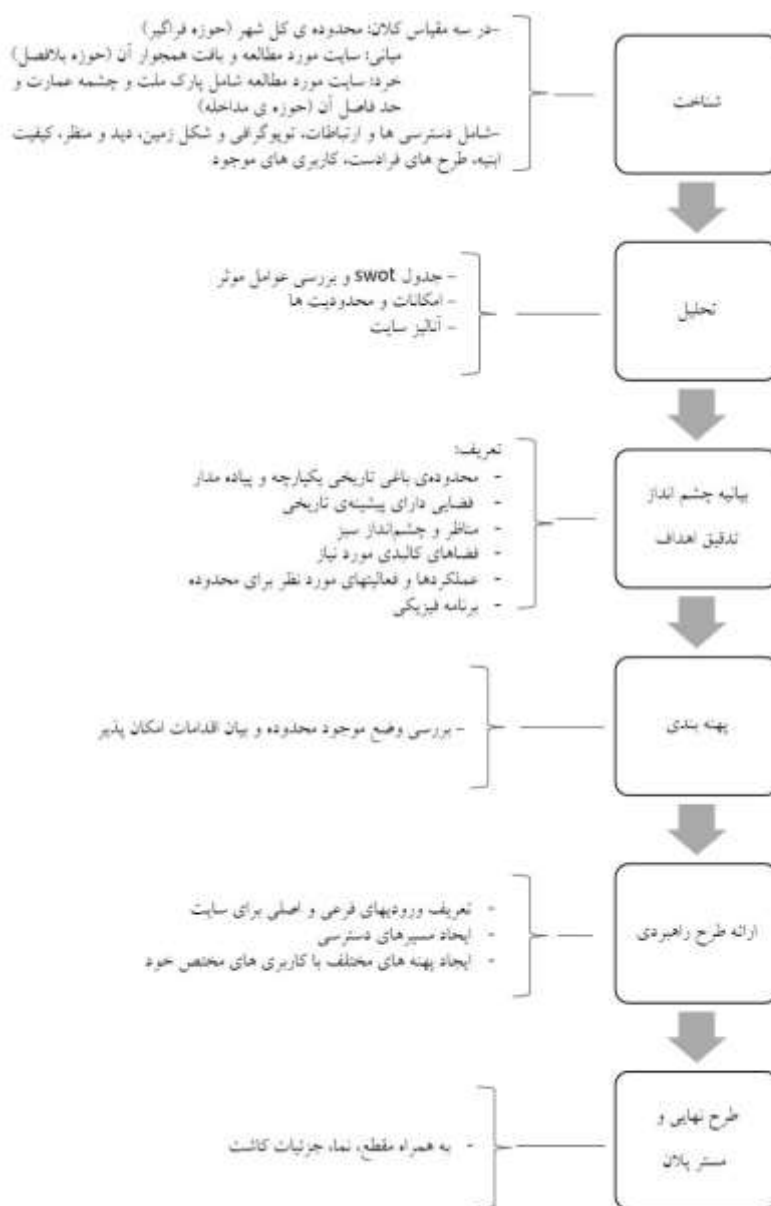
Table 2- Strategies and solutions for revitalization of the area based on the most important effective factor in the area

راهکارها	راهبردها
<p>۱- حذف فضاهای رها شده و بلا استفاده با تزریق کاربری متناسب با بافت</p> <p>۲- نورپردازی مناسب فضا در شب</p> <p>۳- ایجاد تعادل در سطوح شفاف و کدر در نمای جداره جهت تأمین نظارت بر خیابان</p> <p>۴- رعایت مقیاس انسانی و محصوریت مناسب فضا</p> <p>۵- طراحی ارگانیک و دسترسی‌های کوتاه و در مقیاس پیاده</p> <p>۶- تخریب بناهای با فرسودگی بالا و جایگزینی با بناها و فضاهای باز مورد نیاز بافت</p> <p>۷- بازسازی الگوهای فضایی مخدوش شده بافت به شکل اولیه</p> <p>۸- عدم طراحی صلب بدنه ابنیه</p> <p>۹- تعریف جداره‌های متناسب با الگوها و ابعاد بافت</p> <p>۱۰- تقویت و تسهیل شبکه‌های دسترسی تاریخی پیاده محور</p> <p>۱۱- توجه به نحوه قرارگیری بنا در قطعه و نحوه ارتباط با همجواری‌ها</p> <p>۱۲- توجه به تناسب نقش و زمینه</p> <p>۱۳- بازسازی و حفاظت از بدنه‌های تاریخی</p>	<p>ارتقاء کیفیت فضا و احیاء بناها یا پاکسازی بناهای مخروبه و ساخت بناهای جدید</p>
<p>۱- حفظ و تقویت ابنیه تاریخی، شاخص و خاطره انگیز</p> <p>۲- تقویت نشان‌های بصری موجود در بافت</p> <p>۳- باز نگهداشتن دید مناظر و پرسپکتیوهای ابنیه تاریخی</p> <p>۴- ایجاد محدودیت ارتفاعی جداره میدان با توجه به سایه اندازی و آسایش اقلیمی</p> <p>۵- پیوستگی خط آسمان جداره میدان</p> <p>۶- ایجاد توالی بصری به وسیله توالی نشانه‌ها</p> <p>۷- عدم استقرار پوشش گیاهی مانند درختان یا بدنه‌ها به صورت یک مرز فیزیکی</p> <p>۸- اجتناب از هرگونه ساخت و ساز مسدودکننده ی دید به ابنیه تاریخی</p> <p>۹- نورپردازی ابنیه شاخص در شب</p> <p>۱۰- توجه به ارتفاع ابنیه اطراف بنای شاخص جهت جلوگیری از منع دید به عنصر شاخص</p> <p>۱۱- هماهنگی رنگ و مصالح جداره‌ها جهت ایجاد وحدت بصری</p> <p>۱۲- حذف و کاهش عوامل ایجاد اغتشاش بصری</p> <p>۱۳- توجه به جزئیات کالبدی جداره و خط آسمان</p>	<p>ایجاد پیوستگی بصری در امتداد محدوده</p>
<p>۱- استفاده از عوامل هویتی و طبیعی در منظر، مانند حضور آب در محدوده</p> <p>۲- حضور آب و عناصر طبیعی جهت تلطیف هوا و القاء حس آرامش و سرزندگی</p> <p>۳- تنوع در مبلمان‌های چیده شده در فضا</p> <p>۴- برگزاری فعالیت‌های فرهنگی نیازمند به فضای باز همچون برپائی نمایشگاه‌های دوره‌ای، اجرای موسیقی و...</p> <p>۵- استفاده از ابزار لازم جهت تأمین آسایش اقلیمی</p> <p>۶- ایجاد فضای باز جهت نظاره مناظر اطراف</p> <p>۷- استفاده از مصالح مقاوم در برابر سرما و یخبندان در کف</p> <p>۸- استفاده از گیاهان بومی و مرسوم در باغ‌های تاریخی</p>	<p>فضای سبز متناسب با باغ‌های موجود در پیشینه بافت و شرایط اقلیمی</p>

روش بررسی

پژوهش حاضر از نظر پیامد و نتایج یک پژوهش کاربردی و از نظر فرایند اجرای تحقیق یک پژوهش کیفی که با رویکردی تحلیلی و توصیفی است که تلاش دارد تا ابتدا مبانی نظری مناظر سبز شهری، باغ‌های تاریخی، بازنده‌سازی و هویت شهری و... را مورد بررسی قرار دهد و شاخص‌های آن را استخراج نماید؛ و در ادامه نظر به ماهیت موضوع مورد مطالعه و

اهداف بیان شده، روند تحقیق که دربردارنده‌ی مطالعه‌ی یک نمونه‌ی خاص (محدوده‌ی حد فاصل پارک ملت و چشمه عمارت بهشهر) می‌باشد، این شاخص‌ها و اطلاعات برداشت شده محدوده را مورد بررسی و تحلیل قرار خواهد داد. در نهایت این پژوهش در تلاش است تا با استفاده از اطلاعات و داده‌های موجود، فرآیند طراحی و ارائه‌ی طرح نهایی را طی مراحل زیر به انجام رساند:

شکل ۲- نمودار فرآیند طراحی. مأخذ: نگارنده

Figure 2- Design process diagram, sources: writers.

روش تحقیق

در این پژوهش جهت جمع‌آوری اطلاعات دو روش مطالعات کتابخانه‌ای و مطالعات میدانی مورد استفاده قرار گرفته است. از روش کتابخانه‌ای در مراحل مطالعات نظری و ادبیات و سوابق استفاده شده است و اسناد چاپی همانند کتاب، دایره‌المعارف‌ها، فرهنگ‌نامه‌ها، مجلات و ماهنامه‌های معتبر، لغت‌نامه‌ها، پژوهش‌نامه‌ها، کتاب‌های همایش‌های علمی، متون چاپی نمایه شده در بانک‌های اطلاعات و همچنین بررسی نمونه‌های مختلف و موفق تجارب جهانی و فیش برداری به‌کار گرفته شده است.

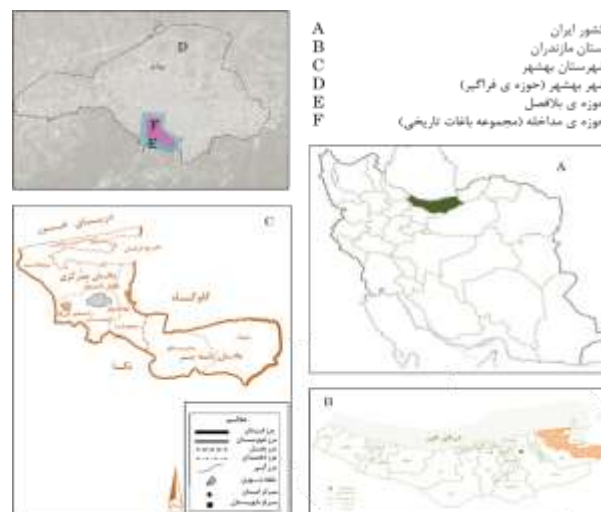
روش مطالعات میدانی در بخش شناخت محدوده مورد مطالعه با استفاده از مشاهده، مصاحبه و عکسبرداری به‌کار رفته است. با توجه به اینکه مبحث اصلی مورد مطالعه کیفی است، با در نظر گرفتن هدف تحقیق و نظر به اینکه موضوع باززنده‌سازی باغ‌ها موضوعی تخصصی است و نیاز به یک توافق نظر و جمع بندی نهایی و تخصصی دارد، در این تحقیق از روش دلفی و نظر متخصصان استفاده شده است. لذا مصاحبه طی چند مرحله نظرسنجی از متخصصان صورت پذیرفت. همچنین با توجه به بررسی مطالعات مشابه (به لحاظ مساحت مورد مطالعه، موضوع مطالعه و روش جمع‌آوری داده‌ها - روش دلفی)، حجم نمونه ۱۲ نفر می‌باشد. در نهایت با اطلاعات به

دست آمده، تحلیل انجام شد.

به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش، به صورت عمده از روش‌های کیفی استفاده گردیده است. بدین نحو که پس از شناسایی مسائل موجود در بافت و تحلیل داده‌های وضع موجود، جدول SWOT تشکیل شده و با توجه به نتایج این جدول و بررسی پیشنهادات مسئولان و اطلاعات بدست آمده ضمن مطالعات کتابخانه‌ای، راهبردهای لازم ارائه می‌گردد.

محدوده مورد مطالعه

شهر بهشهر، مرکز اداری شهرستان بهشهر می‌باشد که در شرق استان مازندران واقع است. شهرستان بهشهر از شمال به خلیج میانکاله، از شرق به استان گلستان، از جنوب به منطقه کوهستانی هزارجریب و استان سمنان و از غرب به شهرستان نکا محدود است. بر اساس سالنامه آماری سال ۱۳۹۹ این شهرستان ۱۴۱۶/۳ کیلومتر مربع وسعت دارد. این شهر در ارتفاع ۱۷ متری از سطح دریا واقع شده است (۵۰). این شهر در منطقه‌ای جلگه‌ای و ساحلی و در کوهپایه‌ی البرز شرقی، قرار دارد. به علت پستی‌ها و بلندی‌های این منطقه، دو نوع آب و هوا می‌توان در آن تشخیص داد: آب و هوای نواحی ساحلی گرم و نیمه مرطوب و نواحی کوهستانی آن معتدل و نیمه مرطوب تا نیمه خشک است (۵۱).

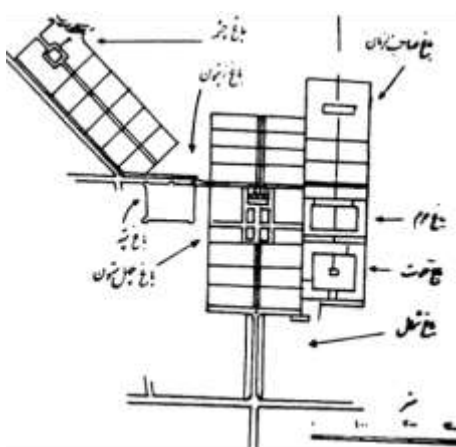

شکل ۳- نقشه موقعیت جغرافیایی شهر بهشهر و منطقه‌ی مورد مطالعه.

Figure 3- Map of the geographical location of Behshahr city and the studied area

عباس. پس از صفویه، اشرف با ویرانی و رکود مواجه شد و کاخ-های آن در اثر وقایعی همچون آتش‌سوزی و جنگ از بین رفت و در دوره‌های مختلف مورد بازسازی و ویرانی متناوب قرار گرفت (۵۳). بار دیگر در عصر قاجار دستور مرمت باغ‌های اشرف صادر می‌شود. رضاشاه به تعمیر و در حقیقت بازسازی کاخ شاه که هم اکنون شهرداری بهشهر می‌باشد همت گمارد (۵۵).

بهشهر شهری است متعلق به دوران صفوی و شاه عباس اول. شهرستان بهشهر در طول حیات خود، نام‌های متعددی به خود گرفته است. از جمله آن‌ها، اشرف‌البلاد و در نهایت بهشهر را می‌توان نام برد (۵۲). به طور کلی باغ‌های بهشهر را می‌توان به ۳ دسته اصلی تقسیم کرد: مجموعه باغ‌های اشرف در داخل شهر، باغ همایون تپه، مجموعه عباس‌آباد به عنوان تفرجگاه شاه

شکل ۴- طرح تجدید بنای اصلی باغ‌های صفویه در اشرف (بهشهر) که آن‌ها را باغ شاه نامیدند. مأخذ: (۵۴).

Figure 4- The plan of rebuilding the original Safavid gardens in Ashraf, which were called Bagh Shah (54)

جغرافیایی آن و عناصر صنعتی و مدرن دوره پهلوی، دو عامل مهم دیگرند که عناصر هویتی شهر را به خود وابسته ساخته‌اند. لذا تقویت، بازسازی و بهره‌گیری از این عناصر در طرحها و توسعه‌های آتی شهر، از مهمترین راهکارها در جهت تقویت هویت منظر شهر به شمار می‌رود.

بهشهر با هسته‌ی تاریخی مربوط به عصر صفوی، دارای پیشینه‌ای است که در درجه اول مدیون شاهان صفوی است، بر این اساس عمده عناصر هویتی شهر در هر دوره‌ی تاریخی، وابسته به استخوانبندی و ساختار اصلی شهر صفوی (مجموعه باغ-کاخها) می‌باشد. همچنین طبیعت خاص شهر و وضعیت

شکل ۵- عناصر هویتی منظر شهر، بر مبنای مطالعات تاریخی. مأخذ: نگارنده

Figure 5- Identity elements of the city landscape, based on historical studies, sources: writers

شهر و از عناصر اصلی بافت مرکزی شهر به شمار می‌آمده است. با گذشت زمان و ورود مدرنیته و به وجود آمدن تغییرات در ساختار شهری، بافت مرکزی شهر نیز با تحولات گوناگون مواجه گردید. با رکود باغات در دوران قاجار و تخریب کاخ‌های صفوی، بافت مسکونی جایگزین بخشی از باغات شرقی (در ضلع شرقی باغ شاه) شد. همچنین قسمتی از چشمه عمارت در قسمت غربی مجموعه باغ‌ها، به خانه‌های مسکونی اختصاص یافت. خیابان‌کشی‌هایی با اسلوب جدید در بافت مرکزی انجام گردید و بناهایی به سبک مدرن ساخته شد. در دهه‌های اخیر نیز، بخش بزرگی از این محدوده نقش خود را از دست داده است و در نتیجه عدم هماهنگی در ساخت‌وسازهای جدید، این محدوده، با نابسامانی‌های گوناگون مواجه شده است و به نحوی که اثری از مجموعه باغات تاریخی در اکثر نقاط این محدوده باقی نمانده و در نتیجه هویت بافت در ابعاد گوناگون خدشه‌دار گشته است.

یافته‌ها

محقق ابتدا با حضور در عرصه و مطالعه مبانی نظری ۶ مولفه (عوامل کالبدی و عملکردی، عوامل اجتماعی، عوامل تاریخی، عوامل زیست محیطی، عوامل منظر و سیمای بصری، عوامل هویتی) را استخراج نموده و در رابطه با این مولفه‌ها مطالعاتی انجام شد و معیارهای به‌دست‌آمده در جدول سوات در ۴ دسته قوت و ضعف و فرصت و تهدید قرار گرفت. با استفاده از روش دلفی میزان اهمیت ابعاد مطالعاتی موجود در جدول سوات، منطبق بر نظر ۱۲ متخصص مورد بررسی قرار گرفت. سپس با توجه به هر مولفه، امتیازاتی به معیارها اختصاص داده شده و میانگین اوزان هر دسته در انتهای ستون آن مشخص شد. وزن-دهی بر اساس درجه تاثیر خیلی کم تا خیلی زیاد بین اعداد صفر و یک ارائه می‌گردد.

محدوده مورد مطالعه، حد فاصل پارک ملت (باغ شاه) و چشمه عمارت واقع در بخش مرکزی شهر بهشهر است که با مساحت ۲۴۴۷۴۱ مترمربع (حدود ۲۴,۵ هکتار)، واقع در ناحیه سه شهری می‌باشد. تعیین محدوده به عنوان بافت مرکزی شهر به عوامل گوناگونی از جمله حوزه‌ی مرکزی شهر در مطالعات تاریخی، فعالیت‌های جاری در بافت، تراکم جمعیت در شب و روز و ... وابسته بوده است. این محدوده از سمت جنوب به کوه-های شهر، از شمال به بلوار شهید هاشمی‌نژاد، از شرق به خیابان پاسداران و از غرب به ساختمان‌هایی با کاربری مسکونی منتهی می‌گردد

شکل ۶- جانمایی وضع موجود سایت و نحوه قرارگیری پارک ملت و چشمه عمارت نسبت به یکدیگر. منبع: نگارنده.

Figure 6- Positioning of the status quo site and the location of Mellat Park and Cheshme emarat in relation to each other, sources: writers.

چنانکه در مطالعات تاریخی شهر بیان گردید، هسته‌ی تاریخی شهر (مجموعه باغات صفوی) واقع در محدوده مورد مطالعه بوده و در واقع این قسمت محور تاریخی باغ‌های صفوی بوده است و در تمام ادوار حیات شهری، بخش اصلی هویت بخش

جدول ۳- جمع‌بندی جداول SWOT مربوط به عوامل موثر در باززنده‌سازی محدوده مورد مطالعه.

Table 3- Summary of SWOT tables related to effective factors in the revitalization of the studied area.

عوامل بیرونی		عوامل درونی		
تهدید (T)	فرصت (O)	نقاط ضعف (W)	نقاط قوت (S)	
میانگین اوزان: ۰/۷۱	میانگین اوزان: ۰/۷۱	میانگین اوزان: ۰/۷۸	میانگین اوزان: ۰/۷۷	عوامل کالبدی و عملکردی
میانگین اوزان: ۰/۷۲	میانگین اوزان: ۰/۷۳	میانگین اوزان: ۰/۷۱	میانگین اوزان: ۰/۷۳	عوامل اجتماعی
میانگین اوزان: ۰/۷۴	میانگین اوزان: ۰/۷۵	میانگین اوزان: ۰/۷۸	میانگین اوزان: ۰/۸۳	عوامل تاریخی
میانگین اوزان: ۰/۵۸	میانگین اوزان: ۰/۶۶	میانگین اوزان: ۰/۶۲	میانگین اوزان: ۰/۷۰	عوامل زیست محیطی
میانگین اوزان: ۰/۷۷	میانگین اوزان: ۰/۷۴	میانگین اوزان: ۰/۷۷	میانگین اوزان: ۰/۷۹	عوامل منظر و سیمای بصری
میانگین اوزان: ۰/۷۴	میانگین اوزان: ۰/۷۸	میانگین اوزان: ۰/۸۱	میانگین اوزان: ۰/۷۶	عوامل هویتی

بررسی و تحلیل نتایج آماری

شناساندن فرهنگ و معماری بومی، توجه به نظرات مردم، وجود حس مکان دارای بیشترین نمره و میانگین هستند و پس‌از آن به ترتیب دسته‌های (تاریخی)، (منظر) و (کالبدی-عملکردی)، و اجتماعی سوی متخصصان حائز اهمیت شناخته شده‌اند. در آخرین ردیف اهمیت نیز دسته (زیست محیطی) قرار دارد.

پس از جمع‌آوری داده‌ها در مرحله دوم روش دلفی، به منظور یافتن میزان موافقت متخصصان با هر شاخص، ابتدا از ساده‌ترین روش یعنی حاصل جمع نمرات و میانگین آن‌ها استفاده شد. نمودار پایین معدل نمرات هر شاخص در هر دسته را نشان می‌دهد. همان‌گونه که پیداست، دسته (هویتی)، شامل شاخص‌های توجه به عناصر هویت بخش در توسعه و احیا، لزوم

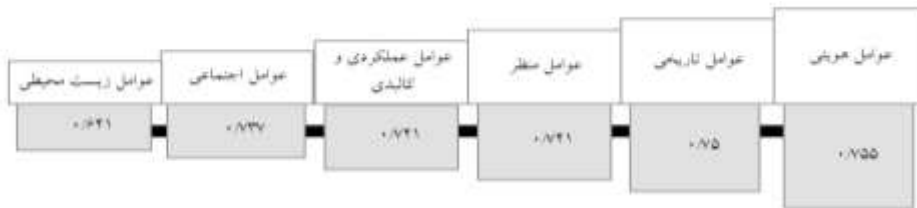
شکل ۷- نمودار عوامل و مؤلفه‌های موثر در باززنده‌سازی باغ‌های صفوی. منبع: نگارنده.

Figure 7- Diagram of the effective factors and components in the revitalization of Safavid gardens, sources: writers.

گذارند. لذا باید برآن شد تا مبتنی بر این نقاط، راهبردهایی را تدوین نمود.

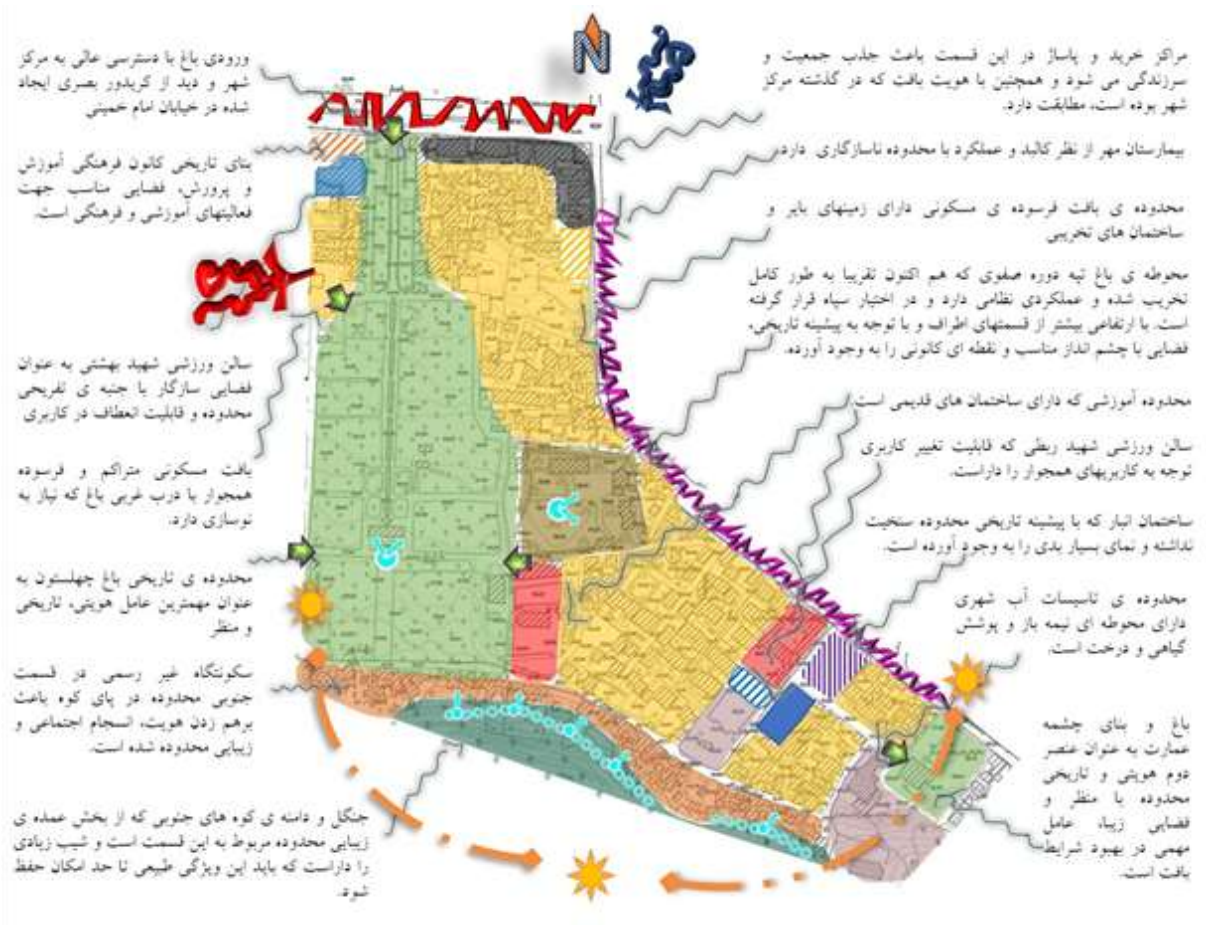
براساس بررسی‌ها، عامل "هویت" به دلیل احراز وزن بالاتر، مهم‌ترین عامل بوده است و در مرحله‌ی بعد عامل تاریخی بیشترین تاثیر را داشته است و عوامل زیست محیطی کمترین میزان تاثیر را در باززنده‌سازی این بافت داراست.

همچنین بر اساس امتیازات مربوط به هر یک از نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید، در بعد کالبدی- عملکردی، نقاط قوت (۰,۷۸)، بعد اجتماعی، نقاط فرصت و قوت (۰,۷۳)، بعد تاریخی، نقاط قوت (۰,۸۳)، بعد زیست محیطی، نقاط قوت (۰,۷) و بعد منظر و سیما، نقاط قوت (۰,۷۹) و بعد هویتی، نقاط ضعف (۰,۸۱)، بیشترین اثرات را در محدوده مورد مطالعه می

شکل ۸- نمودار عوامل موثر در باززنده‌سازی باغ‌های صفوی بر اساس میزان اهمیت. منبع: نگارنده.

Figure 8- Diagram of effective factors in revitalization Safavid gardens based on importance, sources: writers.

شکل ۹- آنالیز محدوده مورد مطالعه. منبع: نگارنده.

Figure 9- Analysis of the study area, sources: writers.

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس پیشینه‌ی پژوهش که به آن پرداخته‌شد، با تعمیم نتایج پژوهش جمال (۲۰۲۰)، چارچوبی جهت باززنده‌سازی محدوده‌ی مورد بررسی با تاکید بر مهمترین عامل که عامل هویتی است و با استفاده از جدول SWOT و روش دلفی ارائه شد.

همچنین با تاکید بر نتایج حاصل از مقاله منصوری و همکاران (۱۳۹۹)، که روابط میان باغ‌های شاهی و ارتباط آن با منظر شهری یکپارچه را مورد بررسی قرار داده است، الگویی جهت باززنده‌سازی بخشی از این محدوده که حدفاصل باغ شاه تا چشمه عمارت بهشهر است، به‌دست آمد.

با بهره‌مندی از پژوهش گرنزو (۲۰۱۷)، که معایب باغ گالت به عنوان فضایی غیر قابل استفاده برای عموم بیان شده است، در این پژوهش سعی بر آن بود که این عوامل را در طراحی و باززنده‌سازی محدوده در نظر گرفته تا فضایی جاذب جمعیت به وجود آید.

در پژوهش پیش رو، چهار مؤلفه‌ی دیگر نظیر عامل هویتی به مولفه های پیشنهادی پژوهش افراسیابی (۱۳۹۵)، [که خصوصیتی از محور چهارباغ شیراز بیان شده و مولفه‌هایی نظیر عوامل کالبدی و منظر را مورد بررسی و باززنده‌سازی را از جمله مولفه‌های مهم در باززنده سازی محدوده‌های تاریخی

بیان شده است] افزوده شده و در راستای تکمیل پژوهش نخعی (۱۳۹۵) که الگوی باززنده‌سازی باغ ایرانی را بر اساس مولفه‌های خشک منظر سازی ارائه نموده است، سایر مولفه‌های باغ ایرانی بررسی و در انتها الگویی در جهت مهمترین عامل در باززنده‌سازی باغ‌های صفوی محدوده ارائه شده است.

در تکمیل بررسی‌ها و یافته‌های حاصل از پژوهش حسیبی و همکارانش (۱۳۹۳) علاوه بر ارائه راهکارهای طراحی بر اساس مولفه‌های اجتماعی، اکولوژیکی و تاریخی، در پژوهش حاضر مولفه‌های هویتی، کالبدی و عملکردی و زیست‌محیطی نیز مورد بررسی قرار گرفته و در نهایت براساس مهمترین عامل در طراحی محدوده که عامل هویت است، راهکارهایی جهت طراحی ارائه شده است.

در تایید پژوهش الماسی‌فر و همکاران (۱۳۸۹)، باززنده سازی روند منظمی است شامل مراحل نظیر مطالعات فیزیکی یا عملی و تاریخی، شناسایی (تعیین هویت) و ثبت، ارزش‌گذاری اهمیت و تمامیت تاریخی، تعیین چگونگی تفسیر، محافظت و مدیریت گزینه‌ها و اختیارات موجود که در این پژوهش از این روند بهره برده‌ایم. در ادامه به بررسی جمع‌بندی نهایی که به ارائه اهداف، راهبردها و اقدامات منتج شده است، پرداخته می‌شود.

جدول ۴- تدوین استراتژی‌های حاصل از تحلیل منطقه‌ی مطالعاتی.

Table 4- Development of strategies resulting from the analysis of the study area.

اهداف کلان	اهداف خرد	راهبردها	اقدامها
طراحی، احیا و باززنده‌سازی باغ‌های تاریخی مبتنی بر مهم‌ترین مولفه‌ی طراحی منظر سبز شهری در محدوده (مولفه‌ی هویتی)	کالبدی	- ایجاد تشخیص در محیط با عناصر مصنوع و طبیعی -ایجاد یکپارچگی	- تداوم دید به سمت باغ چشمه عمارت از باغ چهلستون و به کمک حذف عناصر مزاحم در راستای دید و کاشت درختان در و مبلمان مناسب - تأکید بر درختان کهنسال موجود در بافت - طراحی مناسب خیابان پاسداران و شهیدان توکلی - ترمیم بدنه محورهای آب موجود به کمک سنگ و پوشش گیاهی در لبه آن - ملزم‌ساختن بناها به استفاده از سقف شیروانی - شناسایی مبلمان مورد نیاز در هر محدوده شهری و ایجاد تشخیص در آن به کمک رنگ یا طرح خاص - منطقه بندی تراکمی در محدوده
		- استفاده از ضوابط طراحی به منظور تقویت دیدهای باارزش - طراحی فضای محور آب و تقویت آن - ساخت بناهای جدید منطبق با اصول معماری بومی در فضاهای مخروبه با کمک تهیه ضوابط - بازسازی بناهای فرسوده منطبق با ضوابط طرح بالادست و معماری سنتی، به صورت هماهنگ و ایجاد نماهای متجانس در بافت (رنگ، مصالح نما، خط پنجره ها و ...).	
		- ایجاد فضاهای باز شهری در فضاهای مخروبه و تخریبی	

<p>- نماسازی بناها به صورت هماهنگ به کمک ضوابط</p> <p>- جلوگیری از ساخت و سازهای بدون برنامه</p> <p>- رعایت ضوابط ارتفاعی حرایم میراث فرهنگی و جنس مصالح منطبق با ساختار تاریخی به منظور تقویت ارزش تاریخی</p>	<p>- تأمین مبلمان مناسب در بافت به صورت هماهنگ و با طراحی خاص، به کمک تهیه ضوابط</p> <p>- حفظ تراکم پایین بناها و جلوگیری از ساخت بناهای بلندمرتبه بدون برنامه مشخص</p> <p>- رعایت ضوابط میراث فرهنگی به منظور حفاظت کالبدی از مجموعه‌های واجد ارزش</p>		
<p>- تغییر کاربری کاخ شهرداری به موزه</p> <p>- بن باز کردن و تعریض برخی معابر به منظور تقویت ارتباط بافت با شهر</p> <p>- تغییر کاربری باغ تپه از نظامی به تفریحی با امکان برگزاری فستیوال در آن</p> <p>- ساخت پارکینگ کافی در زمینهای خالی</p> <p>- افزایش عرض معابر به کمک عقب نشینی در بناهای مخروبه حاشیه آن</p> <p>- ایجاد فضاهای سبز و کاربریهای تفریحی در زمینهای خالی</p> <p>- ایجاد غرفه‌های اختصاصی فروش کالای خاص</p> <p>- کفسازی پیاده روها و تعریض آنها</p> <p>- ایجاد محور پیاده در بافت</p> <p>- حذف تأسیسات اداره آب منطبق با ضوابط میراث فرهنگی</p> <p>- آزادسازی بخش مسکونی باغ چشمه منطبق با ضوابط میراث فرهنگی به منظور باززنده سازی باغ.</p>	<p>- تقویت عملکرد پارک ملت</p> <p>- حفظ ارتباط آسان بافت با شهر به کمک طراحی مناسب</p> <p>- ایجاد امکان برگزاری فستیوال</p> <p>- تقویت عناصر واجد ارزش</p> <p>- حفظ اختلاط عملکردی</p> <p>- انتقال کاربریهای ناسازگار با کالبد به بناهای ساخته شده در زمینهای بایر، متروکه و مخروبه</p> <p>- ایجاد فضاهای سبز و کاربریهای تفریحی</p> <p>- تأمین پارکینگ کافی</p> <p>- طراحی مناسب سیستم حمل و نقل عمومی</p> <p>- بهبود وضعیت پیاده</p> <p>- توجه به ضوابط میراث فرهنگی در تزریق کاربریهای جدید به بافت</p> <p>- تزریق کاربری در زمینهای فاقد کاربری</p> <p>- حفظ کاربری مسکونی و تقویت آن</p>	<p>- پویایی</p> <p>- کاربری مناسب فضاها</p>	<p>فعالیتی</p>
<p>- استفاده از نمادهای شهری چون انار و مرکبات در ساختار</p> <p>- عناصر خوانایی به خصوص در فضاهای جمعی</p> <p>- ساخت پارکها و فضاهای باز جمعی در زمینهای بایر و ایجاد فضاهای جمعی محلی</p> <p>- پرس‌وجو از مردم در باب نیازهای آنها در طراحی بافت</p> <p>- ارائه طرح پیشنهادی احیای بافت به مردم و دریافت نظرات آنان به منظور اعمال در طرح تا حد ممکن</p> <p>- واگذاری نظارت و اجرای جزئیات طراحی به ساکنین</p> <p>- ایجاد فضاهای جمعی محلی در فضاهای بایر و مکانهای با کاربری چند منظوره</p> <p>- دادن مجوز به سکنه به منظور اجرای جزئیات فضاهای سبز در محدوده مکان سکونت خود منطبق با ضوابط</p>	<p>- تقویت عناصر خوانایی موجود در بافت به کمک ضوابط</p> <p>- به کارگیری نمادهای شهری در مجموعه عناصر خوانایی بافت</p> <p>- تشویق مردم برای حضور در مرمت بافت به کمک ارائه تسهیلات توسط مؤسسات مختلف</p> <p>- در نظر گرفتن امکانات حضور مردم در طراحی بافت به صورت مستقیم</p> <p>- ایجاد فضاهای جمعی محلی</p> <p>- جلوگیری از بلندمرتبه سازی تهدیدکننده عناصر خوانایی</p> <p>- ایجاد حس تعلق به بافت به کمک نظرخواهی از مردم در طراحی آن و کمک گرفتن از آنها در اجرا</p> <p>- اطلاع رسانی به مردم به منظور اجرای مناسب طرحها و نظارت آنها بر بافت</p>	<p>- رفع نیازهای مخاطب</p> <p>- خاطره انگیزی فضا</p> <p>- حس تعلق به فضا</p>	<p>ادراکی</p>

فضای سبز و محل نگهداری حیوانات به بیرون از محدوده منتقل شده است. همچنین فضاهای تخریب شده پارک بازطراحی شده و از مبلمان مناسب و مشابه در سرتاسر پارک استفاده شده است. مناسب است که از ورود خودروهای شخصی به پارک جلوگیری به عمل آید. زمین‌های مربوط به چشمه عمارت که به کاربری مسکونی اختصاص داده شده بود دوباره در اختیار مجموعه قرار گرفته و محور چهارباغ در این محدوده به وجود آمد.

محدوده‌ی باغ چهلستون (پارک ملت) تا باغ چشمه بهشهر واجد پتانسیل طراحی و باززنده‌سازی بوده و لزوم وجود طرح مناسب برای این سایت در جهت ارتقاء هویت شهر، مبرهن است. در این پژوهش با بررسی اهداف و تعیین استراتژی‌های طرح نهایی، حفظ شرایط موجود به همراه ایجاد تغییرات مناسب در سایت مد نظر قرار گرفته است. در این راستا باغ تپه که هم اکنون در اختیار سپاه پاسداران قرار دارد، تغییر کاربری داده و محدوده‌ی پارک ملت بهشهر، طراحی مجدد نشده و تنها کاربری‌های غیر مرتبط، نظیر شهرداری، سازمان پارک‌ها و

شکل ۱۰- طرح راهبردی پیشنهادی باززنده‌سازی باغ‌های صفوی بهشهر حدفاصل پارک ملت تا چشمه عمارت.

Figure 10- The proposed strategic plan for revitalization the Safavid gardens in Behshahr, between Mellat Park and cheshmeh emarat.

- Environmental Science and Technology (JEST), 2017, 18(4), 289-301. (In Persian)
- 9- Hasibi A., Fallah F SH., Laghai H., Theory and Techniques for Revitalization of Urban Park in Old Context of City with Emphasis on Conservation of Cultural and Historical Heritage (Case study: The First Tehran's public park), Journal of Environmental Science and Technology (JEST), 2014, 16(3), 137-154. (In Persian)
 - 10- Almasifar N., Bemanian M R., Ansari M., Rehabilitation Of Takhteh Soleyman Cultural (Historical) Landscape, Urban management, 2011, 8(26), 7-26. (In Persian)
 - 11- Habibi S M., Maghsoudi M., Urban Renovation: International Definitions, Theories, Experiences, Charters & Declarations, Urban Methods and Operations, 7th Edition, Tehrn: university of Tehran, 2014, chapter 1. (In Persian)
 - 12- Daviran E., Meshkini A., Kazemian Gh., Aliabadi Z., Intervention In The Arranging Of Exhausted Fabrics With The Combination Approach (Case Study: Zeinabieh Quarter In Zanjan City), Research and urban planning, 2012, 2 (7), 71-90. (In Persian)
 - 13- Rasouli S H., Momenpour A S., Azimizadeh E., Ghasemi T S M ., Profile of the authors of the article Necessity of improving and renovating dilapidated urban tissues (case study: Sari city), The third international conference on new researches in management, economics and humanities, June 5 2016, Batumi-Georgia. (In Persian)
 - 14- Nasr T., Evaluation Of Renovation Measures For Urban Deteriorated

Reference:

- 1- Atashinbar m., The Continuity of Identity in Urban Landscape, Bagh-e Nazar, 2009, 6(12), 45-56 . (In Persian)
- 2- Rakhshan E., Zabihi H., Majedi H., Reload The Identity Components In The View Of Contemporary Cities, Urban management, 2018, 17 (51), 75-86. (In Persian)
- 3- Abouei R., Jahani H., Restoration of Persian Gardens, Soffeh, 2012, (57), 107-117. (In Persian)
- 4- Gamal, h., yehia, m., fathahllah, a., A Comprehensive Approach for the revitalization of historical gardens: the case study of Antoniadis in Alexandria, Egypt. EPRA international jornal of research and development (IJRD), 2020, 5 (2), 186-196.
- 5- Mansouri R S., Esfanjari K I., Irani B H., Reading the Urban Landscape of Ashraf al-Belad in the Safavid Period: Investigating its Relation to the Safavid Garden Complex, Journal of Iranian Architectural Studies, 2021, 9 (18), 25-47. (In Persian)
- 6- Granzow, M., The Production of Public Space in a Small Canadian City: AnAnalysis of Spatial Practicesin the Revitalizing of Galt Gardens. Space and Culture, 2017, 20(3), 344-358.
- 7- Afrasiabi M A., Revitalization and Restoration of Visual Axis of Shiraz Chahar- bagh (Safavid Historical Street), Master's thesis Engineering of landscape Architecture, Tarbiat modares university, 2017. (In Persian)
- 8- Nakhaei N., Ansari M., Zandiyeh M., Rehabilitation Pattern of Iranian Historical Gardens' Landscape in Dry Areas Based on Xeriscape, Journal of

- Environmental Science and Technology (JEST), 2014, 15 (4), 119- 132. (In Persian)
- 24- Bani A M., Historical Gardens Of Tabriz, Tehran: Cultural Research Office, 2011. (In Persian)
- 25- Aryanpour A., A general survey of Persian grdens and an investigation of the historial gardens of Shiraz, Tehran: Farhangsara, 1986. (In Persian)
- 26- Shahcheraghi A., paradigm of Paradise (Recognition and Re-Creation of The Persian garden), Third print, Tehran: ACECR Publishers, 2012. (In Persian)
- 27- Zandiyeh M., Arabcolghar A., A Study Of The Pattern System Of Baghe Takht In Shiraz By Recreation Of The Garden Map, Bagh- e Nazar, 2013, 9 (23), 11-20. (In Persian)
- 28- Barati N., Gardens and Construction of the Gardens in the Iranian Culture and Persian Language, Bagh- e Nazar, 2005, 1 (2), 3- 15. (In Persian)
- 29- Rezazadeh R., Heydarnattaj V., Recognition Farahabad Jahan-Nama Garden Based On Archaeological Evidence and Historical Indications, Pazhoresh -ha-ye bastanshenasi Iran, 2017, 7 (14), 207- 220. (In Persian)
- 30- Soltanzadeh H., Design continuity of the persian Garden in Taj Mahal Mausoleum of an Iranian origin lady, Tehran: iran cultural studies, 2000. (In Persian)
- 31- Heydarnattaj V., The Formation Norm of Iranian Garden on the basis of Safavid samples in the southern coast of Caspian Sea; the case study: Gardens in Behshahr, Doctoral dissertation, university of Tehran, 2011. (In Persian)
- Fabrics In Iran (In Comparison To Global Renovation Experiences) In Line With The Objectives Of Sustainable Development, Journal of regional planning, 2017, 7 (27), 181- 198. (In Persian)
- 15- Falamaki M M., Revitalization of historical manuments & cities, Tehran: university of Tehran, 2007. (In Persian)
- 16- Negarestan F., Teimouri M., Atashinbar M., Landscape Theory, an Approach to the Preservation of Identity in Urban Renewal, Bagh- e Nazar, 2010, 7 (14), 59- 68. (In Persian)
- 17- Pakzad J., Theoretical foundations and urban design process, Tehran: shahidi, 2007. (In Persian)
- 18- Mahmoudi S A S., Urban landscape: a review of several theories, Abadi, 2015, 16(53), 54- 61. (In Persian)
- 19- Golkar K., The concept of urban landscape, Abadi, 2015, 16 (53), 38- 47. (In Persian)
- 20- Faizi M., Azemati H R., An introduction to the knowledge of landscape architecture approaches and evaluations, Journal of Environmental science and technology (JEST), 2008, 10(3), 51- 60. (In Persian)
- 21- Waterman T., The fundamentals of landscape architecture, London: Bloomsbury, 2015.
- 22- Tolu A Sh., The fundamentals of conservation and restoration of historic gardens, Abadi, 2006, 16 (51), 6-15. (In Persian)
- 23- Majedi H., Amjad H., Bahmanpour H., A model to Revitalization of Historical and Cultural Places (Case study: Moshir - o - Almamalek, Garden City of Yazd), Journal of

- Nazar, 2011, 7 (15), 51- 62. (In Persian)
- 42- Shiravand D., Principles of landscape and space design with ornamental trees and shrubs, second print, Tehran: Agricultural Education and Promotion, 2012. (In Persian)
- 43- Behzadfar M., City identity (look at the identity of city of Tehran), Tehran: Nashre Shahr, 2009. (In Persian)
- 44- Golmohammadi A., Globalization, Culture, Identity, Tehran: Ney publications, 2002. (In Persian)
- 45- Gharab N., Urban Identity, Tehran: Rah Dan, 2012. (In Persian)
- 46- Kalantari Kh H., Pourahmad A., management and planning to reclaim historical Region of Yazd City, Geographical Research quarterly, 37 (54), 77-92. (In Persian)
- 47- Hojjat I., Man-made identity, identity-making human (reflection on the relationship between identity and architecture), Honar-ha-ye-ziba, 2006, 24, 55-62. (In Persian)
- 48- Toomani M., Criteria of Historical Landscape Design, effective on Restoration and tourism industry development (Shahrestanak Ghajar palace), Master's thesis Engineering of Architecture, Tarbiat modares university, 2008. (In Persian)
- 49- Mansouri T., Jahanbakhsh H., Exploring how to improve the urban landscape through the body and revive cultural values-Historic City (Case Study: Kermanshah Modares Street), Journal of Physical- Spatial planning, 2014, 1 (3), 89- 102. (In Persian)
- 50- Nasiri M., Habibi H., The cities of iranshahr; Group research of Iranology Foundation, second volume: 32- Okhovat H., Conceptual, Functional And Esthetic Analysis Of Natural Principles Of Water And Plant With An Emphasis On Spatial Aspects Of Persian Gardens, Journal of Environmental Science and Technology (JEST), 2015, 16 (1), 559- 572. (In Persian)
- 33- Naeema Gh., Persian gardens, Fifth Print, Tehran: Payam, 2014. (In Persian)
- 34- Mansouri M S., Water, as the Origin of Beauty in Persian Garden, Manzar, 2019, 11 (48), 30- 39. (In Persian)
- 35- Mansouri S A., The Origin of Beauty in Persian Garden, Manzar, 2019, 11 (47), 3-3. (In Persian)
- 36- Haghghatbin M., Study of Design and Aesthetic Principals of Persian Garden in MajorCity Axis (Safavid) and Its Influence Outside of Iran(Sub-Continent of India and europe), - Doctoral dissertation in Art Studies, Tarbiat Modares University, 2010. (In Persian)
- 37- Shayestehfar M., The Relation Of Religion And The Art Of Illustrating In The Timurid And The Early Safavid Periods, Modarres human sciences, 2000, 4 (15), 25- 40. (In Persian)
- 38- Memarian Gh h., Pirnia M k., Getting to know the Islamic architecture of Iran, twenty first print, Tehran: Naghme, 2014. (In Persian)
- 39- Seddigh M., Teaching landscape design sketches, Mashhad: Kasra, 2013. (In Persian)
- 40- Rouhani Gh., Garden design and green space construction, Tehran: Farhange jame, 2011. (In Persian)
- 41- Motedayen H., Causes of Appearance of Iran's Historical Gardens, Bagh - e -

- Caspian Sea; travelogue, ketab sara, 1997. (In Persian)
- 54- Wilber D. (writer), Saba M. (Translator), Persian gardens & garden pavilions, second print, Tehran: elmifarhangi, 2011. (In Persian)
- 55- Sotoudeh M., From Astara to Astarabad, volume 5, second print, Thran: Agah, 1996.
- 56- Haddadadel Gh., Encyclopaedia of the world of Islam, volume 4, Encyclopedia Islamica Foundation, 1998. (In Persian)
- babahaydar Pishin, Tehran: Iranology Foundation, 2011. (In Persian)
- 51- Jafari A., Gita shenasi -ye -Iran, volume 3, Iran geographical encyclopedia, second print, Gitashenasi Geographical and cartographic publications, 2005. (In Persian)
- 52- Babaasgari A., Ashraf- al- balad, Tehran: Iranchap Corporation, 1971. (In Persian)
- 53- Melgunov G. (writer), Amini A H. (Translator), the southern shores of the